

2019 | Απρίλιος | Φάση 3 | Διαγωνίσματα Επανάληψης

ΑΡΧΑΙΑ

Γ' Γενικού Λυκείου
Ανθρωπιστικών Σπουδών

Μ. Τετάρτη 24 Απριλίου 2019 | Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΘΕΜΑ Α

- A1. α.** Στην προσπάθειά του να γίνει κάτοχος της αρετής ο άνθρωπος έχει συνεχώς ανάγκη από επιβεβαιώσεις για την ορθότητα των ενεργειών του, για την ορθότητα γενικά της πορείας του. Υπάρχει στην πραγματικότητα **ένα αλάνθαστο αποδεικτικό στοιχείο: η ευχαρίστηση ή η δυσαρέσκεια που συνοδεύει τις πράξεις μας («ήδονή»:** Στο κείμενο είναι η ευχαρίστηση, το ευχάριστο συναίσθημα, το οποίο όμως δε δημιουργείται από σωματικό ερέθισμα αλλά από την ευχαρίστηση που προκαλούν οι πράξεις της αρετής - **«λύπη»:** Είναι το αντίθετο της «ήδονης», δηλαδή το δυσάρεστο γενικά συναίσθημα που συνοδεύει τις ευτελείς πράξεις, που αντίκεινται στην αρετή). Αν το άτομο ενεργεί όπως ενεργεί και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση, θα πει πως οι ενέργειές του είναι σωστές. Αν, αντίθετα του προκαλούν δυσαρέσκεια και λύπη οι ενέργειές του, θα πει πως έχει πολύ δρόμο ακόμα μπροστά του ως την κατάκτηση της αρετής.

Παραδείγματα: για να στηρίξει λογικά ο φιλόσοφος τη θέση ότι τα ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα αποδεικνύουν τη διαμόρφωση έξης, χρησιμοποιεί παραδείγματα με τα οποία φτάνει στο σημείο να υποστηρίξει ότι δεν είναι αρκετό να απέχει κανείς από τις

σωματικές ηδονές για να δικαιούται τον **χαρακτηρισμό του σώφρονα** ανθρώπου.

➤ **1ο παράδειγμα («ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος ... ἀκόλαστος»)**: αν κανείς κρατιέται μακριά από τις σωματικές ηδονές και αυτό του προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα, τότε η αποχή του αυτή συνιστά μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και είναι σώφρων, ενώ αν η αποχή αυτή του προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα, τότε δεν του έχει γίνει μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και είναι ακόλαστος. Επομένως, δεν αρκεί να απέχει κανείς από τις σωματικές ηδονές για να χαρακτηρίζεται σώφρων. Τον **χαρακτηρισμό** αυτό τον δικαιούται, μόνο εάν η αποχή αυτή του προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα (**«σώφρων»**: Είναι ο εγκρατής, αυτός που απέχει από τις υλικές απολαύσεις, από τις σωματικές ηδονές, με την έννοια ότι μπορεί και επιβάλλεται σ' αυτές και τις ελέγχει, δοκιμάζοντας όμως παράλληλη ευχαρίστηση γι' αυτό - **«ἀκόλαστος»**: Στην αριστοτελική ορολογία είναι όχι ο πολύ ακρατής, ο έκδοτος στις ηδονές (νεοελληνική σημασία), αλλά αυτός που απέχει από τις υλικές απολαύσεις, από τις σωματικές ηδονές, που μπορεί και επιβάλλεται σ' αυτές και τις ελέγχει, όμως δε δοκιμάζει παράλληλα ευχαρίστηση γι' αυτό, αλλά νιώθει δυσάρεστα).

➤ **2ο παράδειγμα («καὶ ὁ μὲν ὑπομένων ... δειλός»)**: αν κάποιος υπομένει τους κινδύνους της μάχης ή τις αντιξοότητες της ζωής και αυτό του προκαλεί ευχάριστα ή τουλάχιστον όχι δυσάρεστα συναισθήματα, τότε αυτό είναι πια μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και είναι ανδρείος. Αν όμως υπομένει τους κινδύνους με δυσαρέσκεια, τότε το να υπομένει τους κινδύνους δεν του έχει γίνει ακόμη μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και είναι δειλός. Σε τελική ανάλυση, αν η πράξη ανδρείας μάς ευχαριστεί, αυτό δείχνει ότι μέσα μας έχει σχηματιστεί και σταθεροποιηθεί η «ἔξις» να πράττουμε ανδρεία. Αντίθετα, αν μας προκαλεί λύπη η πράξη μας, η λύπη αυτή δείχνει ότι η πράξη μας δεν είναι εκδήλωση «ἔξεως», αλλά είναι αντίθετη με αυτή και την φθείρει (**ανδρείος**: όποιος στέκεται να αντιμετωπίσει όλα τα επικίνδυνα πράγματα, όλα τα δεινά και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση ή, έστω, δεν του προκαλεί λύπη - **δειλός**:

όποιος φυγομαχεί μπροστά στους κινδύνους αλλά και όποιος υπομένει τα δεινά, αλλά νιώθει λύπη και δυσaréσκεια από αυτό που κάνει).

β. 1 - Λάθος 2 - Λάθος 3 - Λάθος 4 - Λάθος 5 - Λάθος

A2. α. Οι σημασίες της λέξης «ήδονη» στην ενότητα: στην ενότητα αυτή η λέξη «ήδονη» αναφέρεται σε δύο σημεία με δύο διαφορετικές σημασίες. **Στην αρχή του κειμένου («... τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις»)** αποκτά τη σημασία των «καλών» ηδονών, οι οποίες επιφέρουν ἔλλογη χαρά και ικανοποίηση στον άνθρωπο εξαιτίας των ηθικών του πράξεων και συντείνουν στη διατήρηση της μεσότητας και του ορθού λόγου. **Στο τέλος του κειμένου («διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν»)** η ηδονή ανήκει στην κατηγορία των «κακών» ηδονών, που ξεπερνούν τα όρια του μέτρου, βρίσκονται στην υπερβολή της απόλαυσης των παθών, κυριαρχούν στη λογική του ανθρώπου και τον απομακρύνουν από την αρετή. Χαρακτηριστικά είναι όσα γράφει για τον όρο ηδονή στον Αριστοτέλη ο During : «Πρώτα πρώτα θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η λέξη “ηδονή” έχει μεγάλο εύρος σημασιών αφού μπορεί να σημαίνει θετικά την ευχαρίστηση, τη χαρά, τη χαρούμενη διάθεση και ύστερα αρνητικά την ορμή, τον πόθο, την άμετρη επιθυμία».

Ανάλυση καλής ηδονής: Η σωφροσύνη, λοιπόν δεν πρέπει να απαιτεί συνεχώς εσωτερικό αγώνα. Στον πραγματικά σώφρονα άνθρωπο η αρετή γίνεται πηγή ευχαρίστησης και χαράς. Και αλλού στο ίδιο έργο ο Αριστοτέλης τονίζει ότι **αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις εἶναι ἡδεῖαι**. Η ηδονή που πρέπει να συνοδεύει τη συνεχή διενέργεια καλών πράξεων (που σκοπό έχουν να οδηγήσουν το άτομο στην κατάκτηση της αρετής) αποτελεί για τον Αριστοτέλη ένα «αποδεικτικό στοιχείο» με το οποίο ο άνθρωπος μπορεί να διαπιστώσει αν οι ενέργειές του είναι ορθές και αν ο ίδιος βρίσκεται στο δρόμο για να κατακτήσει την αρετή. Αν κατά τη διενέργεια των πράξεων βιώνει ευχαρίστηση που πηγάζει από το είδος των πράξεων και από τη διενέργειά τους τότε σημαίνει ότι οι ενέργειες αυτές είναι σωστές. Αν όμως βιώνει δυσaréσκεια, ακόμη και αν διενεργεί καλές πράξεις, τότε απέχει πολύ από την αρετή.

Ανάλυση κακής ηδονής: «διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα». Στο συγκεκριμένο εδάφιο χρησιμοποιεί τον όρο «ἡδονή» με την αρνητική σημασία της. Σημαίνει, δηλαδή, την άμετρη επιθυμία, τον ακόρεστο πόθο. Όσοι έχουν διαμορφώσει κακές «ἔξεις» και, επομένως, δεν έχουν κατακτήσει τις ηθικές αρετές, πράττουν ευτελείς και ασήμαντες πράξεις, γιατί αυτές τους δημιουργούν ευχάριστα συναισθήματα. Εκτός λοιπόν από την ηδονή, τη χαρά δηλαδή και την ευχαρίστηση που προκαλούν οι πράξεις της αρετής, υπάρχει και η ηδονή που συνοδεύει συχνά και τις ευτελείς μας πράξεις. Αντίθετα, αποφεύγουν τις ηθικές πράξεις, για να αποφύγουν να βιώσουν δυσάρεστα συναισθήματα. Γι' αυτό και όταν κάποια στιγμή ο Αριστοτέλης θα φτάσει να συζητά τους πρακτικούς τρόπους με τους οποίους ο καθένας θα πρέπει να βοηθά τον εαυτό του να αποκτήσει την αρετή, δεν θα παραλείψει να τονίσει ότι το κάθε άτομο οφείλει να εξετάζει να δει ποιες είναι οι φυσικές ροπές του, κάτι που θα το καταλάβει «ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης τῆς γινομένης περὶ ἡμᾶς», από την ευχαρίστηση δηλαδή και τη δυσαρέσκεια που συνοδεύουν τις πράξεις μας και τις ενέργειές μας.

Τα «φαῦλα» οι φαύλες πράξεις είναι οι συμπεριφορές που αποδοκιμάζονται, οι ηθικά ανάξιες. Τα «καλά» και οι καλές πράξεις είναι οι επαινετές συμπεριφορές, αυτές που επικροτούνται και αξιολογούνται θετικά. Τα ρήματα πράττομεν και ἀπεχόμεθα δηλώνουν κάτι που συνήθως συμβαίνει. Όσοι δηλαδή δεν έλαβαν επιμελημένη ηθική αγωγή, δεν ασκήθηκαν και στον αυτοέλεγχο και στις δυσκολίες της πειθαρχίας. Επόμενο είναι λοιπόν να έλκονται από την εύκολη ικανοποίηση και την επιζητούν με ανήθικους τρόπους και άδικες πολλές φορές πράξεις. Αντίθετα, για τις καλές και επαινετές πράξεις απαραίτητη είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων με αγωγή και προετοιμασία επίπονη που φαίνεται στους απαίδευτους δυσάρεστη, γι' αυτό την αποφεύγουν. Πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ «καλών» και «κακών» ηδονών: οι πρώτες συντείνουν στη διατήρηση της μεσότητας και του ορθού λόγου, ενώ οι δεύτερες έχουν το αντίθετο αποτέλεσμα. Χρέος του ανθρώπου είναι να είναι προσεκτικός, να έχει λογική/φρόνηση, στην αξιολόγηση των πράξεών του, ανάλογα με το αν του προκαλούν ή όχι ηδονή, γιατί ο άνθρωπος δεν είναι ανεπηρέαστος από τις επιθυμίες και τις ορέξεις της φύσης του και πρέπει να αντιμετωπίζει τις φυσικές του αδυναμίες και να τις

καταπολεμά. Η ηδονή που αρμόζει στον άνθρωπο είναι αυτή που συνδέεται με τη λογική του. Η άσκηση της ηθικής αρετής είναι έλλογη διαδικασία την οποία ακολουθεί ο άνθρωπος κατά βούληση. Η παιδεία λοιπόν καθιστά τον άνθρωπο ικανό να διακρίνει μεταξύ «καλών» και «κακών» ηδονών και να επιλέγει τις πρώτες.

β. «ποία τις»: Η ποιότητα της «έξεως»: Αν η έξη είναι αποτέλεσμα επαναληπτικά ίδιων ενεργειών, αυτό σημαίνει πως από την ποιότητα των ενεργειών εξαρτάται η ποιότητα των έξεων. Οι αριστοτελικές επομένως έξεις μπορεί να είναι αξιόλογες αλλά και ανάξιες λόγου, αυτό είναι που στην πραγματικότητα ενδιαφέρει τον Αριστοτέλη [ερμηνευτικό σχολικού βιβλίου]. Πρέπει να οριστεί η ποιότητα των «έξεων» που τις καθιστούν αρετές. Η ποιότητα των «έξεων», λοιπόν, θα καθορίσει αν βρισκόμαστε στον χώρο των αρετών ή όχι.

«εὔ ἔχει»: Αξεχώριστη με την έννοια του τέλους είναι στον Αριστοτέλη η ιδέα ότι καθετί που δημιουργείται από τη φύση, έχει να επιτελέσει ένα συγκεκριμένο «ἔργον»: η φύση δεν δημιουργεί τίποτε μάταια. Βασική αντίληψη του Αριστοτέλη είναι ότι «ἡ φύσις οὐδὲν ποιεῖ μάτην» (= η φύση τίποτα δεν κάνει μάταια, χωρίς λόγο). Αυτό σημαίνει ότι η «φύσις» ανέθεσε, κατά τον Αριστοτέλη, σε καθετί σ' αυτό τον κόσμο ένα «ἔργον», έναν συγκεκριμένο προορισμό [ερμηνευτικό βιβλίου]. Όταν επιτελεστεί αυτό το έργο, τότε το ον φτάνει στο τέλος, στην τελειοποίησή του, στην επίτευξη του σκοπού ύπαρξής του (τελεολογική αντίληψη). Υπάρχει, λοιπόν «ἔργον» του οφθαλμού, «ἔργον» του ίππου, «ἔργον» του ανθρώπου, «ἔργον» του χεριού και «ἔργον» του ποδιού. Σε άλλο σημείο στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης θα μιλήσει για το «ἔργον» που επιτελεί ο κάθε επιμέρους «τεχνίτης» (αθλητής, αγαματοποιός, καθαριστής), παράλληλα με το «ἔργον» του ανθρώπου, που είναι «ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου». Με τον όρο έργο εννοούμε την ιδιαίτερη λειτουργία, για την οποία καθετί είναι ειδικά ικανό ή κατάλληλο, δηλαδή ή από τη φύση του προετοιμασμένο ή από την τεχνική του κατασκευή, είναι «τὸ ἔργον ἐκάστου».

«ἀγαθός»: Ο Αριστοτέλης αφού είδε πώς εφαρμόζονται τα γνωρίσματα της αρετής στα άψυχα και στα ζώα, οδηγείται τώρα συμπερασματικά (με τη λέξη «δὴ») και στον άνθρωπο. Η αρετή, λοιπόν, του ανθρώπου κάνει

τον άνθρωπο αγαθό και τον βοηθά να επιτελέσει σωστά το έργο που απορρέει από αυτόν τον ίδιο και τις επιλογές του. Ας σημειώσουμε ότι για τα άλλα όντα χρησιμοποίησε την επαναληπτική αντωνυμία «αυτοῦ», ενώ για τον άνθρωπο την αυτοπαθητική «ἐαυτοῦ», δείχνοντας ότι το έργο του ανθρώπου είναι προϊόν της δικής του βούλησης και δεν ορίζεται από παράγοντες εξωτερικούς, αλλά από αυτόν τον ίδιο. Για την περίπτωση του ανθρώπου το επίθετο «ἀγαθός» παίρνει τη θέση του «σπουδαῖος», γιατί εδώ πια έχουμε να κάνουμε με την ηθική αρετή. Το «ἀγαθός» δεν έχει μόνο ηθική αλλά και αξιολογική σημασία. Σημαίνει καλός, ηθικός, ενάρετος αλλά και αξιόλογος. Για τον άνθρωπο λοιπόν το «σπουδαῖος» γίνεται «ἀγαθός». Τέλεια μορφή του ανθρώπου και επιτέλεση του σκοπού της ύπαρξής του σύμφωνα με την φύση είναι η απόκτηση της διανοητικής και ηθικής αρετής, της τέλει αρετής που θα τον οδηγήσει στην ευδαιμονία. Γίνεται σαφές ότι στην ειδική περίπτωση του ανθρώπου η αρετή αποκτά ηθικό περιεχόμενο. Η αρετή είναι μια ικανότητα που ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει με την κοινωνική πρακτική (μέσω του εθισμού). Η ηθική του Αριστοτέλη είναι τελεολογική. Η ηθικότητα, η αρετή έχει αξία αυτή καθ' αυτή ως η τελειότερη μορφή συμπεριφοράς και κοινωνικής ζωής αλλά και ως μέσο που οδηγεί στο ανθρώπινο «ἀγαθό», την ανώτερης ποιότητας ευτυχία, για την οποία είναι από τη φύση του προορισμένος ο άνθρωπος.

«Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς». Με το «οὕτω δὴ» ο Αριστοτέλης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι κάθε «ἐπιστήμων», ειδικός τεχνίτης – δεν εννοεί εδώ ο Αριστοτέλης ειδικούς επιστήμονες όπως στα μαθηματικά, γιατί αυτοί ασχολούνται με το αντικειμενικό μέσο και όχι το υποκειμενικό – αποφεύγει την υπερβολή και την ἔλλειψη και επιδιώκει και προτιμᾷ («αἰρεῖται») το μέσον που προσδιορίζεται με υποκειμενικά και όχι με αντικειμενικά κριτήρια [ερμηνευτικό σχολικού]. Στο συμπέρασμα αυτό, καταφεύγοντας και πάλι στην εμπειρία της καθημερινής ζωής, αναφέρει την κοινή διαπίστωση ότι οι τεχνίτες επιδιώκουν το υποκειμενικό μέσον, αυτό που βρίσκεται σε συμφωνία με τις ανάγκες των ανθρώπων. Το μέσον αυτό το επιδιώκουν («ζητεῖ») και το επιλέγουν («αἰρεῖται»). Με το δεύτερο ρήμα στο ζήτημα της μεσότητας εισάγεται η ελευθερία της επιλογής και προστίθεται και η ψυχολογική διάστασή του, καθώς συνάγεται ότι η μεσότητα είναι

επιλογή που εναπόκειται σε μας να την κάνουμε ή όχι. Έτσι, ο Αριστοτέλης γενικεύει την πρακτική σημασία της υποκειμενικής μεσότητας και συγχρόνως με το ρήμα «αίρεΐται» θέτει και το ζήτημα της προαιρέσεως σε σχέση με τη μεσότητα. Συνεπώς, «έπιστήμων» είναι αυτός που έχοντας κάποιο λογικό κριτήριο επιδιώκει το υποκειμενικό μέσο. Αυτός που γνωρίζει βαθύτερα τον εαυτό του, τις ανάγκες του, άρα και τον τρόπο δράσης του νου.

A3. Σ' αυτή την ενότητα (7η ενότητα) προστίθενται τα εξής νέα γνωρίσματα της αρετής:

- 1) Η αρετή βρίσκεται στο μέσον, ανάμεσα δηλαδή στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη.
- 2) Η αρετή βρίσκεται στο μέσον που προσδιορίζεται με κριτήρια υποκειμενικά («πρὸς ἡμᾶς»).

Η υποκειμενική μεσότητα («πρὸς ἡμᾶς») είναι διαφορετική από την αντικειμενική μεσότητα («κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα»). Ο υπολογισμός της υποκειμενικής μεσότητας γίνεται με μια άλλη λογική, με κριτήριο εμᾶς τους ίδιους, τη φύση μας. Όταν το κάθε άτομο βρει την υποκειμενική του μεσότητα με τη δική του λογική, τότε επιλέγει το υποκειμενικό μέσο, κάνει «προαίρεσιν». Η ηθική αρετή είναι προσωπική υπόθεση του κάθε ατόμου: το κάθε άτομο αναζητά το μέσο για τον εαυτό του και ορίζει και τον τρόπο με τον οποίο πιστεύει ότι θα το πετύχει.

Για να αποκτήσει ο άνθρωπος ένα μόνιμο και σταθερό τρόπο συμπεριφοράς (έξη), που θα του προκαλεί ευχαρίστηση όταν πράττει έτσι, πρέπει να κάνει μια επιλογή, να επιλέξει τη μεσότητα, ανάμεσα στην έλλειψη και στην υπερβολή, να βρει ποιο είναι το καλό γι' αυτόν και να το επιλέξει («οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεΐται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς»). Αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά της αρετής:

- α. η υποκειμενική μεσότητα
- β. η «προαίρεσις», δηλαδή η προσωπική επιλογή

Τα χαρακτηριστικά της προαίρεσης: προαίρεση είναι η εκλογή που δεν γίνεται στιγμιαία, τυχαία, επιπόλαια και απερίσκεπτα, αλλά μετά λόγου και

2019 | Απρίλιος | Φάση 3 | Διαγωνίσματα Επανάληψης

διανοίας, ύστερα από λογική και ώριμη σκέψη. Είναι εκλογή ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πράγματα που έχει το υποκείμενο στην εξουσία του και που του είναι προσιτά. Η προαίρεση προϋποθέτει τη σκέψη που καταλήγει σε μια τελική επιλογή και απόφαση να πράξει το υποκείμενο κάτι. Είναι ο πυρήνας μιας ηθικής πράξης και το βασικό στοιχείο/κριτήριο αξιολόγησής της. Την ηθική ποιότητα μιας πράξης (θετική ή αρνητική) δεν την καθορίζει το αποτέλεσμα της, αλλά η προαίρεση από την οποία ξεκίνησε. Η αποδοχή της προαίρεσης σημαίνει την αποδοχή από τον Αριστοτέλη της ελευθερίας της βούλησης. Η αρετή προσδιορίζεται με βάση τη λογική, τον «ὀρθὸν λόγον» (η άποψη αυτή θα αναλυθεί περαιτέρω στις επόμενες ενότητες). Το στοιχείο αυτό προκύπτει από την αναφορά της λέξης «ἐπιστήμων», ο οποίος ἐπιζητά («ζητεῖ») και ἐπιλέγει («αἰρεῖται») τη μεσότητα ακολουθώντας μια λογική διεργασία. Εκτός από τον ὀρθό λόγο εξίσου απαραίτητη προϋπόθεση για τον προσδιορισμό αυτής της μεσότητας είναι η αυτογνωσία, το στωικακό δηλαδή «γνῶθι σαυτόν». Μόνο αν κάποιος γνωρίζει καλά τον εαυτό του και μπορεί να εκτιμήσει τα όριά του, τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά του, μπορεί να φτάσει στην αρετή και στον προσδιορισμό του μέσου της. Αυτή η διαδικασία, βέβαια, είναι εξαιρετικά δύσκολη και επίπονη και δεν μπορεί να την κάνει μόνος του, αλλά χρειάζεται την κατάλληλη αγωγή.

- A4.**
- α.**
- ακτίνα → ἤχθαι
 - ιδανικός → ὀρώμεν
 - τιμωρός → θεωρήσωμεν
 - υπεξαίρεση → αἰρεῖται
 - μεροληψία → λαμβάνουσιν.
- β.**
- ἀποδίδωσιν: αρχαία ερμηνεία «βοηθάει να εκτελέσει»
Νέα Ελληνικά: «Αποδίδουν στην έλλειψη μεθόδου την αποτυχία του.»
 - θεωρήσωμεν: αρχαία ερμηνεία «εξετάσουμε»
Νέα Ελληνικά: «Θεωρούμε τις στερεότυπες αντιλήψεις αιτία έξαρσης του ρατσισμού.»
 - ἀγαθός: αρχαία ερμηνεία «καλός»
Νέα Ελληνικά: «Τα υλικά αγαθά στη σύγχρονη εποχή έχουν μεταβληθεί σε αυτοσκοπό.»

2019 | Απρίλιος | Φάση 3 | Διαγωνίσματα Επανάληψης

A5. A-3 B-1 Γ-2 Δ-2 E-3

A6. Στα Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης τονίζει την ανάγκη εύρεσης της υποκειμενικής μεσότητας από το ίδιο το άτομο. Ο ίδιος ο άνθρωπος επιλέγει το δικό του μέσο, έχει την ευθύνη του προσδιορισμού, της ηθικότητας των πράξεών του και έχει την προσωπική ευθύνη γι' αυτές. Αφού η αρετή είναι μεσότητα υποκειμενική απαραίτητη προϋπόθεση για τον προσδιορισμό αυτού του μέσου είναι η αυτογνωσία. Το άτομο οφείλει να εκτιμήσει τα όριά του, τα θετικά και αρνητικά στοιχεία και να τηρήσει τους κανόνες της ορθής λογικής. Στα Πολιτικά ο Αριστοτέλης δηλώνει ότι, εφόσον κάθε κοινωνία αποσκοπεί σε κάποιο αγαθό, το κράτος που είναι η υπέρτατη και καθολικότερη μορφή επικοινωνίας πρέπει να αποσκοπεί στο υπέρτατο αγαθό, στην ευδαιμονία. Ο άνθρωπος γεννιέται εφοδιασμένος από τη φύση με όπλα, για να υπηρετήσει τη φρόνηση και την αρετή. Αυτά τα όπλα όμως μπορεί να τα χρησιμοποιήσει εξ ολοκλήρου για αντίθετους σκοπούς. Γι' αυτό ο δίχως αρετή άνθρωπος είναι από όλα τα όντα το πιο ανόσιο και το πιο άγριο. Το άλογο μέρος της ψυχής τον στρέφει στην υπερβολή. Η μεσότητα και εδώ είναι αυτή που επιτρέπει στην πολιτεία να προοδεύσει. Αυτή επιτυγχάνεται με τους νόμους, γιατί ο νόμος ως ανώτερος νους εξασφαλίζει στην πολιτική κοινότητα την τάξη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των πολιτών της. Εκείνος που πρώτος συγκρότησε την πόλη, υπήρξε ένας από τους πιο μεγάλους ευεργέτες του ανθρώπου. Θέσπισε νόμους και επέβαλε τη δικαιοσύνη απομακρύνοντας τις βλαβερές συνέπειες της αδικίας, που προκύπτει από την κακή χρήση των εφοδίων που δόθηκαν στον άνθρωπο από τη φύση. Όταν ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τη λογική («φτάνει στην τελειότητά του») και ζει σύμφωνα με τους νόμους και τη δικαιοσύνη, είναι το ανώτερο από όλα τα όντα. Ο νόμος και η δικαιοσύνη τον βοηθούν να τηρεί το μέτρο και τη σωστή στάση απέναντι στα πάθη, και συνεπώς εξασφαλίζουν την τάξη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των μελών της κοινωνίας. Επομένως, η τήρηση των νόμων και η εφαρμογή της δικαιοσύνης αποτελούν, για τον Αριστοτέλη, τον αναγκαίο περιορισμό για να τελειωθεί ο άνθρωπος, να ολοκληρώσει τον φυσικό του προσορισμό.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΘΕΜΑ Β

B1. Μετάφραση

ΞΕΝΟΣ: Είναι ανάγκη, όπως φαίνεται, ανάμεσα στα πολιτεύματα εκείνο το πολίτευμα να είναι με διαφορά σωστό και το μόνο (πραγματικό) πολίτευμα, στο οποίο δηλαδή κάποιος μπορεί να βρει τους κυβερνήτες να είναι στα αλήθεια επιστήμονες και όχι μόνο να φαίνονται (ότι είναι), είτε κυβερνούν σύμφωνα με τους νόμους, είτε χωρίς νόμους, είτε κυβερνούν τους υπηκόους τους με τη θέλησή τους (εννοεί τη θέληση των υπηκόων), είτε χωρίς αυτή, και είτε είναι φτωχοί, είτε πλούσιοι, τίποτα από αυτά δεν πρέπει να υπολογίζεται σύμφωνα με κανένα κανόνα ορθότητας.

ΝΕΑΡΟΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ: Ωραία.

ΞΕΝΟΣ: Και εάν βέβαια σκοτώνοντας κάποιους ή και εξορίζοντας τους εξαγνίσουν την πόλη για το καλό της, είτε στέλνοντας κάπου έξω αποικίες σαν να ήταν σμήνη μελισσών την κάνουν μικρότερη...

B2. Σύμφωνα με τον Ξένο το σωστό πολίτευμα προϋποθέτει ορισμένα στοιχεία πολύ σημαντικά. Ένα εξ αυτών είναι, για παράδειγμα, να στηρίζεται σε κυβερνήτες που διαθέτουν αληθινή και όχι φαινομενική γνώση (τους άρχοντας αληθώς επιστήμονας και ού δοκοῦντας μόνον). Επιπλέον, η διακυβέρνηση των όποιων αρχόντων να μην εξαρτάται από την ύπαρξη νόμων, την ηθελημένη υπακοή των κυβερνώμενων ή την οικονομική τους κατάσταση.

Ακόμη, κριτήριο ορθής διακυβέρνησης μπορεί να είναι η αποβολή από το κοινωνικό σύνολο μέσω της δολοφονίας (ἀποκτείνοντας τινὰς) ή της εξορίας (ἐκβάλλοντες) ή η ίδρυση αποικιών (ἀποικίας ἐκπέμποντες τινὰς) ή η πολιτογράφηση ξένων εντός της πόλης (ἐπεισαγόμενοι ποθεν ἄλλους ἔξωθεν πολίτας) ανάλογα με το αν επιδιώκουν να συρρικνώσουν ή να μεγεθύνουν την πόλη οι διοικούντες.

Αλλά το πιο σημαντικό απ' όλα είναι να βασίζονται στη γνώση και τους κανόνες δικαίου (ἐπιστήμη καὶ τῶ δικαίῳ προσχρώμενοι) για να μπορούμε να

2019 | Απρίλιος | Φάση 3 | Διαγωνίσματα Επανάληψης

μιλάμε για το πραγματικό ορθό πολίτευμα. Μόνο αν οι ίδιοι οι άρχοντες στοχεύουν στην επικράτηση της δικαιοσύνης, ακόμη και πάνω από το νόμο, τότε μπορεί η εκάστοτε πόλη να βελτιώνεται και να προοδεύει.

B3. α. τούτων δεῖν (ἡμᾶς) ὑπολογίζεσθαι οὐδὲν οὐδαμῶς κατ' οὐδεμίαν ὀρθότητα [απρόσωπη σύνταξη με εννοούμενο υποκείμενο του απαρεμφάτου].

Εναλλακτικά: τούτων δεῖν ὑπολογίζεσθαι οὐδὲν οὐδαμῶς κατ' οὐδεμίαν ὀρθότητα [προσωπική σύνταξη με παθητική σημασία].

Το ὑπολογίζομαι ως ενεργητικό αποθετικό.

β. - Αὕτη ὀρθὴ διαφερόντως ἐστὶ καὶ μόνη πολιτεία.
- Οἱ ἄρχοντες ἀληθῶς ἐπιστήμονες καὶ οὐ δοκοῦσιν μόνον.

γ. - ἐν ἧ τις ἂν εὕρισκοι τοὺς ἄρχοντας ἀληθῶς ἐπιστήμονας καὶ οὐ δοκοῦντας μόνον...

Εδώ είναι δυνητικό, γιατί συνοδεύει την ευκτική ἐγκλιση, την οποία καθιστά δυνητική ευκτική, γιατί δηλώνει το δυνατό σε παρόν - μέλλον.

- ἔωσπερ ἂν ἐπιστήμη καὶ τῷ δικαίῳ προσχρῶμενοι σῶζοντες ἐκ χείρονος βελτίῳ ποιῶσι...

Εδώ πρόκειται για αοριστολογικό που συνοδεύει την υποτακτική ἐγκλιση και καθιστά ὅλη την πρόταση στην οποία ανήκει λανθάνουσα υπόθεση, αφού μιλάμε για μία χρονικοῦποθετική πρόταση.

B4. α. χείρονος → χειρίστου
γνησίας → γνησιωτάτας
εὐνόμους → εὐνομωτέρας [στο κείμενο προσδιορίζει αναφορική αντωνυμία θηλυκού γένους]

β. ἐκόντων → ἐκόντι → ἐκών
ἄκόντων → ἄκοντι → ἄκον

γ. εἶναι → ἔσεσθαι
ἐκβάλλοντες → ἐκβαλοῦντες
καθαίρωσιν → καθαρῶσιν
δυσχεραίνεις → δυσχερανεῖς

2019 | Απρίλιος | Φάση 3 | Διαγωνίσματα Επανάληψης

- δ. έκπέμποντες → έκπεπέμφθαι
 έπεισαγόμενοι → έπεισήχθαι
 άρχειν → ήρχθαι
- ε. προσχρώμενοι → προσεχρώ
 μεμμημένας → έμμοϋ

ΕΙΝΑΣΤΕ ΜΕΣΑ